

Mediji i osećajnost

Posle osam meseci bavljenja porodičnim nasiljem u Srbiji i načinima na koje različiti institucionalni nivoi i nivoi društva tretiraju ovaj problem, na red su došli mediji. U petak, 23. septembra, u okviru projekta "Vreme protiv nasilja" održana je konferencija "Kako mediji tretiraju porodično nasilje". Zaključci su brojni i nalaze se na narednim stranicama. Ukratko, mogu se svesti na to da mediji u većini slučajeva izveštavaju o porodičnom i partnerskom nasilju na pogrešan način. Primarni razlozi su želja za senzacionalizmom, nepoznavanje kodeksa i pravila profesije, ali i namernog kršenja pravila. Nažalost, čak i oni "bolji" mediji imaju običaj da se "okliznu" zbog nedostatka adekvatne edukacije kada je reč o nasilju, poznavanju psihologije žrtve, itd.

Zadavio ženu, prevarila ga sa prijateljem

ZLOČIN ZBOG LJUBOMORE

UBIJENA KONOBARICA Stradala zbog neuzvraćene ljubavi

Blic | 20. 04. 2015 - 14:54h | Komentar: 49

Ljudi me podržavaju što sam udario Anu Mariju!

Voditelj Vladimir Stanojević, koji je prethodnih dana krasio naslovnice svih novina jer je udario verenicu Anu Mariju Žujović, kaže da mu je smišljeno kako će mu epitet na-... probleme,

A ko nju podržava?:
Ana Marija Žujović

smejan, kao da se ništa nije do-

**Darijan Musić
Tukao sam je
jer me varala**

TRIBINA "MEDIJI I NASILJE U PORODICI"

Prinošenje žrtava oltar senzacionala

a na lizma

Na koji se način ovdašnji mediji bave temom nasilja u porodici? Koliko u tome (ne) poštuju Kodeks svoje profesije? Kako bi medijsko izveštavanje moglo i moralo da postane etičnije i više u skladu sa javnim interesom? Zašto se Kodeks novinara krši – iz neznanja ili iz beskrupulozne potrebe da sadržaj izgleda “sočnije”, što u ovom slučaju znači brutalnije? Ovo su bila samo neka od pitanja o kojima su učesnice tribine “Kako mediji tretiraju nasilje u porodici”, organizovane u okviru projekta “Nasilje u porodici – Pogled uprt u evropsko pravo”, razgovarale, naglasivši da je neophodno edukovati novinare i da se o temama kao što je porodično nasilje ne sme pisati tabloidno i kršiti novinarski Kodeks

Izveštavanje o nasilju u porodici je u ovdašnjim medijima neretko senzacionalističko, a žrtva se eksploatiše na razne načine. Dnevni listovi se utrkuju ko će dati užasniji i detaljniji opis zločina, svakako bez interesa javnosti da to čine. U svemu tome se izostavljaju iole dublje analize uzroka nasilja, kritike institucija ili smernice koje bi mogle da pomognu onima koji to nasilje i dalje trpe... Na tribini nedeljnika "Vreme", trećoj po redu koja se bavi nasiljem u porodici, govorele su Tanja Ignjatović iz Autonomnog ženskog centra, Tamara Skrozza, novinarka "Vremena" i članica Komisije za žalbe Saveta za štampu, Gordana Novaković, generalna sekretarka Saveta za štampu, Miljana Nešković, novinarka "Nedeljnika", i Jovana Gligorijević, novinarka "Vremena" i urednica dodatka "Vreme protiv nasilja".

MEDIJSKE ŽRTVE

Tamara Skrozza je, govoreći o iskustvima Komisije za žalbe Saveta za štampu, istakla kako broj slučajeva sa kojima su se srela poslednjih pet godina nikako ne održava ono što se na dnevnom nivou može zapaziti. Naime, bile su samo tri žalbe upućene ovom telu koje su se ticale medijskog tretmana nasilja u porodici, a kršenja Kodeksa novinara su svakodnevna.

"Za početak, neprestano se krši tačka koja nalaže zaštitu prava na pretpostavku nevinosti. Bez obzira šta mi mislili o nasilnicima, ime tog nasilnika, niti bilo šta što bi uputilo na njegov identitet, sve dok ne bude pravosnažno osuđen, ne sme da se objavljuje. Još je gori prekršaj – otkrivanje identiteta žrtve. Toj osobi je prekršeno pravo na privatnost, na dostojanstvo. Onda, ono sa čim se srećemo u svakom tekstu, je tu kršenje tačke koja kaže da bi novinari trebalo da prave jasnu razliku između nagađanja i pretpostavke, s jedne, i utvrđenih činjenica s druge strane."

Umesto toga, kako naglašava Skrozza, članci su puni "komšijskih priča" gde komšije žrtve govore ne samo ono što su videli, šta se desilo, već izlažu i svoje teorije zašto je i kako do nasilja došlo, poput onih poznatih izjava "on je pio" te "ona se nije slagala sa svekrvom" ili "oni bili bogati, a ovi bili siromašni". "To je kršenje tačke koja kaže da nagađanja ne smemo da predstavljamo kao nepobitno utvrđenu činjenicu bez obzira što to daje sočnost priči i novinarima na prvu loptu deluje vrlo privlačno."

Po rečima Tamare Skrozze, posebno je problematično kada mediji formalno-pravno imaju dobru nameru, ali u praksi na svakom koraku ruše Kodeks.

Ona ističe kako smo u pojedinim ovdašnjim medijima imali čitave kampanje protiv nasilja u porodici, ali je u svakom od tih tekstova prekršeno niz tačaka Kodeksa novinara Srbije – žene pokazuju kako su ih muževi davili, daju se imena žrtva, nasilnika, dece, daje se pregršt detalja koji niti su nužni niti su u javnom interesu...

"Osim što je prekršena svaka moguća tačka koja je mogla da se prekrši, druga stvar je dodatna viktimizacija žrtava. Recimo, pre nekoliko meseci smo imali slučaj žene od šezdeset i nešto godina koju je silovao prijatelj njenog sina. Novinari su sutradan došli, pomerali je po sobi, ona je stala gde joj oni kažu – tamo gde je silovana, tamo gde je premlaćena... a da bi sve to zasolili, u krupnom planu su prikazane njene rane na nogama", kaže Skrozza ističući kako na taj način već napaćene žene i deca sada postaju i medijske žrtve.

ODGOVORNOST PO KODEKSU

Ovo je svakako otvorilo pitanje o posledicama koje ovakvo izveštavanje ima po žrtve. Tanja Ignjatović je kazala da se, kada je reč o medijskom izveštavanju, stiglo dotle da "mi ne verujemo da se nasilje uopšte desilo ako nisu prikazane najgore povrede, ako nisu do detalja opisane najužasnije stvari. To je pogubno za javnost zato što se nasilje svodi samo na one najteže, najbrutalnije, najdramatičnije događaje i isključivo na fizičko nasilje." To može da utiče i na sve žene, koje su izložene drugim vrstama nasilja, da pomisle da ono što se njima dešava i nije nasilje.

Kako Ignjatović napominje, "žrtva se ne može uvek snaći u situacijama kada joj novinar postavlja pitanja, kada

prelazi njene granice ili ona može imati očekivanja da će se nešto desiti ako ispriča sve medijima, imajući u vidu koliko su nam institucije neefikasne i neosetljive na potrebe žrtve, pa im onda mediji ostaju kao jedini resurs da dokažu šta im se događa i da neka-ko prizovu sistem da bude efikasan u zaštiti. Jer one samo žele da nasilnik prestane da radi to što radi."

Međutim, čak i ako žrtva ima takvo očekivanje od novinara, ako se objavljivanje svega što je novinar čuo kosi sa Kodeksom, odnosno sa onim što je obaveza zaštite žrtava u javnom prostoru, nije li novinar dužan da to ne objavi?

Tamara Skrozza ističe da u Kodeksu novinara Srbije postoji tačka u kojoj se govori o tome da novinari ponekad zloupotrebljavaju emocije i neznanje ljudi o kojima izveštavaju, te se novinarima preporučuje da to uvek imaju u vidu. "Ako imate kontakt sa sagovornikom koji je u specifičnom emotivnom stanju, a žena koja je pretrpela nasilje to obično jeste, ako imate osobu koja nije svesna moći medija, a ljudi najčešće nisu svesni dokle uticaj medija može da ide i kako medijsko izveštavanje može da utiče na njihov dalji život, novinar mora jako da vodi računa šta će, kako će i da li će uopšte da sagovornike citira", zaključila je Skrozza. Tanja Ignjatović je dodala da je i Kodeks svih pružalaca usluga takav da oni ne smeju da posreduju u kontaktu između žrtve i medija.

ŠTA NEDOSTAJE?

Za Tanju Ignjatović, ozbiljan problem medijskog tretmana nasilja nalazi se i u svemu onome što ne može da se nađe u člancima, a trebalo bi, počev od osnovne informacije o tome šta je sve zapravo nasilje. "Žrtve mahom ne dobijaju kroz medijske članke informacije šta su one mogle da urade, šta je moguće uraditi, šta je nadležnost institucija", naglašava Ignjatović, dodajući da bi građani trebalo kroz medijske sadržaje da budu upućeni u to šta bi bila intervencija kada imaju saznanje o nasilju, šta je potreba žrtve, šta je potreba njene dece.

Koji su aspekti medijskog

izveštavanja problematični i koje su to potrebe žrtve i njene dece? Tanja Ignjatović nabraja nekoliko njih: "Jedna potreba je da njen identitet, njeni lični podaci ne budu dostupni javnosti, da ona, njena deca i familija ne budu viktimizirani. U našim medijima nekada imate inicijale za počinioca, možda inicijale za žrtvu, a onda se da opis sa slikom kuće, komšija i naravno svi znaju o kome se radi. Kako vi to štitite nje-nu decu koja idu u školu ako zapravo svi znaju sve? Drugi problem može da bude kada se pogrešno lociraju uzroci nasilja. Onda žrtve imaju doživljaj da su one krive, što može da ima negativne posledice – one odustanu od toga da zastupaju i traže svoj interes zato što im novine poručuju da je taj nasilnik imao nekakvo opravdanje za ono što je učinio."

U tom davanju opravdanja nasilnika, bilo da je reč o tome da je izgubio posao ili da previše pije, koji je inače prisutan u ovdašnjem mentalitetu, žrtve lako prihvataju krivicu na sebe.

Treći problem koji Tanja Ignjatović izdvaja je diskriminatorno označavanje žena u medijima i isticanje određenih aspekata koji sa nasiljem nemaju nikakve veze – koje je žrtva profesije, kako je žena izgledala, kako je bila obučena, da li joj je na fotografiji dekolte veći, što je sve potpuno irelevantno, ali se jako eksploatiše i o tome se naširoko piše.

DOBRE NAMERE?

Naravno, nužno se nameće pitanje zašto novinari to rade, da li su te greške namerne ili slučajne, kakvi su motivi?

Gordana Novaković je napomenula da mediji često i neznajući prave greške prilikom izveštavanja tako što smatraju da treba da nađu opravdanje za žrtvu. "Naslov iz jednog tabloida je glasio: 'Pretukao ženu, a nije ga ni prevarila.' I vrlo često u tekstovima postoji takva priča – on je bio bolesno ljubomoran, a ona je bila uzorna žena, majka, domaćica i nije mu dala nikakvog povoda." Kako naglašava Novaković, time se implicira da bi nasilje bilo u redu da je žena dala povoda: "Mediji nekada zaista postavljaju stvari tako da je ona žrtva zbog toga što nije uradila to za šta je on optužuje, da je žrtva

O PROBLEMIMA U MEDIJSKOM IZVEŠTAVANJU

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

"Jedini način na koji novinari sami mogu da pruže otpor, mimo udruživanja i samoregulatornih tela, jeste da pišu na ispravan, sveobuhvatan i etički način. Kada je reč o neetičnom pisanju na ovu temu, tu postoji nekoliko različitih nivoa, na osnovu prirode onoga što se dogodilo. Kada se piše o ubistvima žena u partnerskom nasilju, imamo situaciju, evo u slučajevima u poslednje tri, četiri godine, da se uvek traži krivica žrtve – kada je ubijena Steva Gudelj, njena krivica je bila što je tri godine starija od svog momka koji ju je ubio i što mu je davala povoda da bude ljubomoran; kada je ubijena Vladislava Červenka, njena krivica je bila što je bila manekenka, što je imala silikone u grudima i u ustima; kada je ubijena Dijana Zlatić u Žitištu, koja je bila razvedena od čoveka koji ju je ubio, provlašeno je između redova kako je našla partnera koji živi u inostranstvu i s kojim je planirala da se odseli, drugim rečima našla je bogatog i naravno bilo je ono 'šta radi jedna majka u kafani?...' Kada imamo fenomen ubistvo i samoubistvo, to se i dan-danas predstavlja kao ljubavna tragedija, kao problematična veza koja se loše završila, a to je partnersko nasilje koje se završilo ubistvom. Tek je strahota prikazivanje partnerskog nasilja javne ličnosti. Vlada Stanojević, voditelj, koji je pretukao svoju devojkicu Ana Mariju Žujović, dao je izjavu, što je završilo u naslovu jednog tabloida, u kojoj kaže 'ljudi mi ne zameraju što sam pretukao Ana Mariju', on čak to i ne negira. Kod zlostavljanja i ubistava dece, poverenik Šabić je utvrdio da je sve ono što su mediji pisali o ubistvu trogodišnje devojčice izmišljeno. Šabić nema nadležnost nad medijima i on sam je više puta ponovio da je dobro što nema, ali ima nad institucijama sistema. On je sproveo poseban nadzor nad svim tim institucijama i zaključio da se ono što su mediji objavljivali uopšte nije dogodilo, što znači vrlo jasno – mediji su lagali, izmišljali su. To nije više kršenje Kodeksa, to je kršenje definicije profesije."

jer su njegove optužbe pogrešne, a ne zato što je bio nasilan prema njoj. I to je jedna od stvari o kojoj treba voditi računa.”

Kada je reč o dobrim ili lošim namerama, Gordana Novaković daje primer prvog slučaja Komisije za žalbe koji se ticao nasilja nad ženama. U članku se govorilo o lekaru, osuđenom što je mučio ženu i njenog ljubavnika, gde su stajali inicijali žene i ljubavnika, ali uz to je objavljeno gde radi supruga, u kojoj bolnici, gde radi honorarno, šta je ljubavnik po zanimanju, dati su svi podaci na osnovu kojih je osoba potpuno prepoznatljiva... U tekstu je novinar pisao o svim detaljima mučenja. “Kada smo dobili ovu žalbu, na sednicu Komisije je došao zamenik glavnog urednika tog lista i zaista iskreno rekao: ‘pa čovek je pravosnažno osuđen, u čemu je problem?’ On je mislio da nema problema jer nije prekršena pretpostavka nevinosti, a šta je uradio ženi koja je žrtva i tom stvarnom ili izmišljenom ljubavniku, to njemu nije bilo shvatljivo. Problem je što je on potpuno narušio privatnost tih ljudi iznošenjem informacija koje možda jesu istinite, ali su irelevantne sa stanovišta javnog interesa, a senzacionalističke su i ugrožavaju do ogromne mere nečiji život i privatnost”, kaže Novaković.

Tamara Skrozza je, tokom tribine, naglasila da se pitanje o dobrim ili lošim namerama novinara može postaviti i postavlja se na Savetu za štampu, ali kada se sve svede na elementarne stavke o profesiji, to pitanje prestaje da bude relevantno. Miljana Nešković je podsetila na fenomen na koji se žalio otac ubijene Tijane Jurić, a to je da su novinari bukvalno ucenjivali njega i njegovu porodicu u najstrašnijem trenutku, kada njegova ćerka još uvek nije bila nađena i kada nisu znali da li je živa ili nije, da daje degutantne detalje jer u suprotnom oni neće hteti da objave njenu fotografiju. U takvim slučajevima, kako ističe Skrozza, potpuno je nebitno, recimo, kakva je bila namera tog novinara koji je ucenjivao Igora Jurića: “Često se dešava da mi u medijskim analizama aboliramo ili pokušamo delimično da aboliramo medije koji su, eto, imali dobru nameru. Pa

“Izveštavanje o porodičnom i partnerskom nasilju u tabloidnim medijima, u rubrikama crne hronike, jeste nedopustivo i skandalozno. Ali je vrh ledenog brega u jednom društvu koje je samo po sebi još uvek dosta konzervativno.”— Miljana Nešković

smo imali situaciju sa slučajem ubijene pevačice Jelene Marjanović, kada smo odlučivali o nekim tekstovima koji su se bavili tom temom, da je jedna članica Komisije kazala da su mediji iz policije dobili informacije da policija ima podatak o tome ko je ubica, ali da još nisu došli do dokaza i da mediji zapravo pomažu policiji u radu. Mediji ponekad malo pomešaju lončice. Nije posao medija da pomaže policiji, njihov posao je da rade u javnom interesu. I tačka.”

Miljana Nešković smatra da je u medijskom izveštavanju neretko reč o namernom kršenju Kodeksa, i da sa druge strane i nedovoljna edukacija ili čak odsustvo iste igra veliku ulogu: “Izveštavanje o porodičnom i partnerskom nasilju u tabloidnim medijima, u rubrikama crne hronike, jeste nedopustivo i skandalozno. Ali je vrh ledenog brega u jednom društvu koje je samo po sebi još uvek dosta konzervativno.” Ona ističe da imamo političku elitu koja ne poznaje dovoljno ideju o rodnoj ravnopravnosti i problematiku

nasilja u porodici.

Kada je reč o tabloidima i tabloidnom izveštavanju, Nešković smatra da se novinarska struka, kao i obrazovne institucije, često ponašaju kao da takvih stvari nema, kao da tabloidi nisu neizostavan deo našeg društva. Potrebno je prekinuti sa tim ignorisanjem i usmeriti se i na obrazovanje onih koji će tamo raditi i koji tamo rade.

Potrebna je edukacija različitih slojeva društva, naglašava Nešković: “Edukacija o takvim stvarima je neophodna i u školama i u svim mogućim institucijama, ali i tabloidni novinari moraju da se obrazuju kako da naprave priču koja jeste u skladu sa njihovom idejom, a da ne prave toliko štetu. Treba da se edukuju politički vrh i Crkva, kao institucija koja uživa poverenje ogromnog broja stanovništva. Ljudi iz Crkve treba da znaju kakav savet da daju kada se nađu u situaciji da se od njih to traži. Jer se meni čini da ne znaju kakvu poruku da pošalju u takvim situacijama.”

Jedno od pitanja koje se postavilo na

tribini jeste i da li tabloidi uopšte mogu pratiti teme nasilja u porodici, a da ne krše novinarski Kodeks.

Po rečima Miljane Nešković, teško da je to moguće, ali mogu da ga krše manje od onoga što trenutno čine i da prave manju štetu po društvo, mogu da ne ponižavaju žrtve i ne pravdaju nasilnike, naročito kada je reč o poznatim ličnostima. Gordana Novaković, s druge strane, smatra da oni mogu i treba da izveštavaju bez kršenja Kodeksa, kao i da su dokaz za to tabloidi koji postoje u Evropi. U najvećem broju, oni vode računa o poštovanju Kodeksa, a ima i planova da Savet za štampu u skorije vreme dovede nekog od tih urednika da održi seminar urednicima ovdašnjih tabloida.

ŽUTILO MEDIJSKE SCENE

Ipak, kako su prisutni na tribini istakli, mnogi neslavni primeri iz medijske prakse ne dolaze iz tabloida. Tako je, na šta je podsetila Tamara Skrozza, priča o kampanji protiv nasilja u porodici o kojoj je govorila, gde je iz broja u broj kršen Kodeks novinara Srbije, rad "Blica", a slično je i u "Večernjim novostima". Jovana Gligorijević je govoreći o "Blicovom" serijalu istakla da je tu najveći problem bio u jezivim grafičkim prikazima zlostavljanja, od kojih čoveku fizički pripadne muka, a koji opet nisu imali nikakvu svrhu i funkciju. "Niti žrtva niti društvo od takvih prikaza nemaju ni dobra ni koristi", naglašava Gligorijević, dodajući da je maltene ironično takav serijal nazvati "zaštitimo žene", kada to više zvuči kao naslađivanje nad opisima mučenja koje su te žene preživle.

Zašto? Kako objasniti senzacionalizam kao fenomen? Kome odgovara takav način pisanja?

Jovana Gligorijević kaže: "Ja sam se nedavno, jednim drugim povodom, pišući o slučaju porodice Ognjanović, zapitala čemu. Ako je zbog klikova, neće ti klikovi vašoj medijskoj kući doneti neki ozbiljan novac pa da kažete: 'vredelo je da razapnemo jedan bračni par kome je umrlo dete', neće klikovi doneti toliko novca pa da kažete: 'vredelo je da slažemo kako je jednom detetu bila izvađena utroba.' Jedino što

O RADU SAVETA ZA ŠTAMPU

TAMARA SKROZZA

"Mi radimo ono što nam nalaže naš Statut, odlučujemo na osnovu žalbi. Stalno imamo muke i čujemo ono 'zašto niste reagovali na xy slučaj'. Nismo reagovali zato što do pre nekoliko meseci nismo imali ovlašćenje da reagujemo na slučajeve na koje ne postoje žalbe. Drugo, mi o svim slučajevima odlučujemo jednom mesečno. Ne sastajemo se po potrebi nego svakog poslednjeg četvrtka u mesecu i raspravljamo o svim žalbama. Ali mi ne možemo da prejudiciramo odluku Komisije za žalbe i da reagujemo na prečac čim se nešto pojavi u medijima. Međutim, nikako ne možemo javnosti to da objasnimo. I kada god se dogodi nešto užasno, pojavi se ono 'zašto čuti Savet za štampu'. Pa čuti zato što mu Statut nalaže da čuti. Ono što bi veoma pomoglo jeste da se organizacije civilnog društva više uključe u tu priču o žalbama, da organizacije koje se bave rodnom ravnopravnošću na sve moguće načine reaguju kada se pojave problematični tekstovi. Jer bi bilo besmisleno da se sve svede na naše žalbe. Strašno je da mi za pet godina imamo tri žalbe na tekstove o porodičnom nasilju, a Kodeks se krši na dnevnom nivou. Savet za štampu se bavi dnevnim monitoringom medija. Ti se naši podaci, dobijeni monitoringom, uopšte ne podudaraju sa onim što imamo pred Komisijom za žalbe.

Čuje se i da Savet za štampu nema nikakvog efekta, što nije tačno. Savet ima efekta i to je jedno od retkih medijskih tela koje se pominje u Izveštaju o napretku Evropske komisije, dakle redovno se pominje potreba da se ojača rad Saveta, kao i da je to telo veoma značajno za medijske slobode u Srbiji. I mislim da ima realan značaj i da ispunjava svoju ulogu, sve češće su citirane izjave Saveta, zovu nas na različite događaje... Mi smo preslikani Norveški savet za štampu. U početku je naš Statut izgledao kao norveški, koji postoji sto i kusur godina. Njihovo društvo je takvo da kada oni dođu u Beograd i predstave slučajeve kojima se oni bave, mi se zgladamo misleći 'o čemu oni ovo pričaju', a isto je, samo iz drugih razloga, kada oni vide slučajeve kojima se mi bavimo. Njima je to potpuno neverovatno. Ali to je tradicija samoregulacije koja traje sto godina. Prisetimo se šta je u našoj štampi bilo pre sto godina, da li je bilo nečeg kao što je koncept saveta za štampu. Naravno da nije...

vidim jeste da neki urednik potapše po ramenu novinara koji je taj tekst stavio, okačio, i kaže mu 'bravo, imaš 500 i nešto komentara'

Ona je dodala i da bi, ma kako to radikalno zvučalo, kada je reč o slučajevima zlostavljanja, porodičnog nasilja, silovanja i nasilja nad ženama, zabranila komentare na takve vesti jer čak i ako u samom tekstu izostane sekundarna viktimizacija i okrivljavanje žrtve, ono će se pojaviti u komentarima. Nema vesti o porodičnom nasilju, a da ne izostane komentar "a šta je trpela tolike godine, što nije odmah pobešla od budale?" ili "žene samo gledaju ko ima dobar auto, a ne razmišljaju o tome kako će da prođu u životu"... "Neka od tih žena će to da pročita i kako će onda da se oseti?"; zaključuje Gligorijević.

Sagovornice na tribini su govorile i o konstantnoj medijskoj potrebi da se što užasnije, što detaljnije, sa što više strašnih detalja, predstavlja samo nasilje, kao i da se to izveštavanje o pojedinim slučajevima iz dana u dan intenzivira. Kao da sam čin nasilja nije po sebi već dovoljno užasan, već svaka priča o nasilju raste i biva obogaćena novim i novim grozomornim detaljima.

Kako je Tamara Skrozza primetila: "Ako pratite na dnevnom nivou svu štampu i posebno slučajeve koji privuku veliku pažnju javnosti, nekako se svakog dana diže lestvica. Ako ste jednog dana rekli da je žena prebijena, sutradan to više nije dovoljno. Onda morate da idete dalje, nije samo prebijena, već joj je slomljena butna kost... To je bilo vrlo očigledno u slučaju Tijane Jurić. Mi smo pretprošle godine imali do u tančina pisano šta se s tim detetom dogodilo i onda je Dragan Đurić pravosnažno osuđen i medijima izgleda nije bilo dosta sve što se dogodilo, nego se pojavljuje detalj koji nikada ranije nije bio objavljen, a to je da na lešu nije bilo desnog stopala. Čemu to?" Tanja Ignjatović dodaje da je nemoguće o bilo kom fenomenu pričati, a da to nije prikazano na najbrutalniji, najočigledniji način, pa ako treba i nešto da se izmisli, ni od toga se neće prezati: "To je problem između onoga što mi mislimo da bi trebalo da budu

"Naslov iz jednog tabloida je glasio: 'Pretukao ženu, a nije ga ni prevarila.' I vrlo često u tekstovima postoji takva priča – on je bio bolesno ljubomoran, a ona je bila uzorna žena, majka, domaćica i nije mu dala nikakvog povoda. Time se implicira da bi nasilje bilo u redu da je žena dala povoda."—Gordana Novaković

vrednosti, što kaže Kodeks novinara, međunarodni ugovori, etički kodeksi profesije, svi sadrže zabranu sekundarne viktimizacije, obavezu novinara da se ophodi sa dužnom pažnjom prema žrtvama, i onoga što se dešava 'na terenu'. Mi imamo dnevnu politiku koja traži krv, koja traži brutalnosti da nas udalji od onoga što je suština naših društveno-ekonomskih i životnih problema, i imamo nedovoljan integritet institucija i profesionalaca koji potpadaju pod te uticaje ili pak nisu obrazovani ili nemaju integriteta u okviru svoje firme..."

Jovana Gligorijević je istakla da je jedan od najznačajnijih problema obrazovanje novinara. Ako se novinar opredeli da piše o nasilju nad ženama, on mora da nauči kako se razgovara sa žrtvom, na koji način sme da pride, recimo, žrtvi trgovine ljudima, a

na koji način žrtvi silovanja, zatim koje reči mogu da budu okidači da žrtva negativno reaguje. Novinar ne mora da čeka da ga redakcija pošalje na edukaciju, kako savetuje Gligorijević, već je dovoljno da ode na sajt Autonomnog ženskog centra ili međunarodnog Dart centra (Dart Center for Journalism and Trauma) koji se dubinski bavi izveštavanjima o traumama i vrhovni je autoritet u tom polju. Neophodno je da novinar radi na sebi, a ne da otaljava svoj posao, naglašava Jovana Gligorijević.

Složivši se s tim da novinari moraju dodatno da se obrazuju i da se podrobno obaveste o temi o kojoj izveštavaju, govornice na tribini su istakle da novinari takođe moraju da budu stalno svesni da rade u javnom interesu i da to što oni rade ima posledice, kao i da ljudi o kojima izveštavaju mogu da stradaju zbog onoga kako

oni izveštavaju. I to je nešto što nije-dan novinar i novinarka ne smeju da izgube iz vida.

EVROPSKA ISKUSTVA

Govoreći o evropskim iskustvima na ovom polju, Jovana Gligorijević je istakla da su problemi svuda isti, samo su u razvijenom svetu manje rasprostranjeni. Kada su slučajevi ubistva i samoubistva u pitanju ili zločini iz ljubomore, može "Dejli mejl" da piše da je to ljubavna tragedija i burna veza koja se okončala tragedijom, ali svakako to neće učiniti bilo koji iole ozbiljniji list.

U Australiji je tako, kako objašnjava Gligorijević, postojao veliki problem oko okrivljavanja žrtava u medijima, a onda su novinske organizacije uzele stvar u svoje ruke i rešile da se pozabave time. Takođe, postavilo se i pitanje korektnog prenošenja izjava žrtava: "Žena, žrtva porodičnog nasilja, vrlo je jasno rekla novinaru da je bila pretučena. On je napisao da je ona bila potpuno razlupana, što je ona procenila kao uvredljivo i izjavila da je svesna toga da njegova namera nije bila da je uvredi, ali da je za nju to bilo dodatno ponižavajuće, na već ono poniženje koje je doživela kao žena koja je fizički zlostavljana." Jedna od tamošnjih novinarki je ublažila jezive opise zlostavljanja koje je žrtva dala, pa je žrtva imala primedbe na to. Podstaknuta time i razgovarajući sa ženama žrtvama sa kojima je ranije komunicirala o novinskim izveštajima o njihovim slučajevima, australijska novinarka je došla do različitih zaključaka. Kako Jovana Gligorijević prepričava, nekim ženama više odgovara da se to ublaži, da ne bude tako doslovno preneto u medijima, dok neke zaista žele da se javnosti u potpunosti dočara strahota koju su preživle. Jedan od saveta je da je uvek dobro, kada se tekst završi, poslati ga žrtvi na autorizaciju.

Jovana Gligorijević je istakla da su i napolju problemi isti, samo što samoregulacija bolje funkcioniše, samoregulatorna tela su ozbiljnije shvaćena i mnogo manje zamaha uzimaju ti problemi. Drugim rečima, postoje novine koje rade isto što rade i neke novine kod nas, ali dok u Britaniji postoje dva

O VEŠTAČKOM IZJEDNAČAVANJU

TANJA IGNJATOVIĆ

"Volela bih da skrenem pažnju na jedan fenomen koji nema veze sa prikazivanjem konkretnog slučaja nasilja. Moram pre toga da naglasim da, mada ne pratim tako intenzivno štampu, da ima novina koje sve bolje pišu o fenomenu nasilja. 'Vreme' se u kontinuitetu bavi fenomenom iz različitih aspekata i perspektiva, sad je skoro objavljen odličan članak u 'Bazaru', prošle godine je 'Glorija' imala serijal ozbiljnih razgovora sa predstavnicima institucija, stručnjacima za ovu oblast. Ali hajde da kažemo šta nije u redu kada se piše o ovom fenomenu – on je rodno debalansiran, dakle žene su najčešće žrtve. I onda u društvima, koja su kao naše, nekome to toliko para uši da pokušava da na bilo koji način pokaže da tu postoji neka simetrija, da su žene nasilnice, ako ne u broju, onda u brutalnosti i svim drugim karakteristikama onoga što čine, ako ne gore onda bar jednake sa muškarcima. Tako je u jednom od tekstova intervjuisan uvažen psiholog, koji baš i nije stručnjak za tu temu, ali je uvažen, i on je izjavio da nema mnogo razlike između ubistava koje čine žene i muškarci. A onda je novinarka, ili urednik, zaključila da žene ubice na Balkanu ređe ubijaju od muškaraca, ali su njihovi zločini monstruozniji! U drugom tekstu, objavljena je tabela u kojoj stoji podatak da je 98 muškaraca ubijeno od članova porodice, a da su 22 žene ubile muškarce. Novine stave naslov 'Žene u krugu porodice poubijale 98 muškaraca.' Što je jasno da nije tačno. Dobili ste izvor, dobili ste podatke od MUP-a, objavili ste tabelu, ali... I onda još izaberete da vam komentar o tome da član nevladine organizacije 'Muška sigurnost – sigurnost za sve' koji kaže da su žene lažljivice i tako dalje. Pritom, novinar treba da napiše, a to ne uradi, da je taj njegov sagovornik krivično odgovarao, da ima već uslovnu kaznu za nasilje. Koliko je on kredibilan da ocenjuje da li su žene lažljivice? Novinar je izabrao sagovornika koji tendenciozno prikazuje žene kao manipulatorke i lažljivice, što inače naleže na već postojeći kulturološki stereotip."

takva lista, kod nas ih je deset.

Međutim, ono što u inostranstvu svakako ne bi moglo da se dogodi i što je ovdašnji neslavni presedan jeste zlostreba žrtava sigurnih kuća u predizbornoj kampanji. Gligorijević je to posebno istakla kao neoprostiv potez političara koji su time doveli u opasnost sve koji su u sigurnoj kući: "To nigde ne bi moglo da se dogodi da cele novinarske ekipe, kamere, foto-aparati prate političara koji ide u sigurnu žensku kuću. Pa ni on sam ne bi smeo da ode u sigurnu žensku kuću, ne bi smeo da dobije adresu sigurne kuće, a kamoli da došeta sa brdom snimatelja, novinara, pratećom ekipom. Lokacija ženske kuće mora da ostane tajna baš zbog toga da nasilnici ne bi mogli ponovo da nađu svoje žrtve. Jer vi ne znate, kada pustite toliki broj ljudi, kad pustite televizijske ekipe, koga ste zaista pustili unutra i da li će taj neko nasilniku odati lokaciju gde se njegova žena sakrila."

Tanja Ignjatović je podsetila da je jedna naša medijska kuća, koja je posredovala u zidanju sigurne kuće, stavljala tablu da Fond gradi tu i tu, a svi su znali za šta taj Fond skuplja pare. Recimo, u malom mestu kakav je

Zrenjanin, svi znaju gde je zidao Fond: "Čitava priča sa sigurnim kućama ne samo da je stvorila jednu nedopustivu praksu zlostrebe žrtava koja je neetična, već je i medijski prostor jedno vreme bio potpuno iskorišćen na način da se rešenje problema nasilja predstavljalo samo kao smeštanje u sigurne kuće. Razlog je bio taj što je trebalo skupljati pare za sigurne kuće." One moraju da postoje, to je obaveza koju je država prihvatila, ističe Tanja Ignjatović dodajući kako je u borbi protiv nasilja potrebno još dosta drugih mera. Kao jedno od loših iskustava vezano za ovu medijsku praksu, Tanja Ignjatović je ispričala događaj sa inače, kako je kazala, odličnom novinarkom RTS-a kada je predstavljeno prvo istraživanje o primeni mera zaštite iz porodičnog zakona. Inače, radi se o merama koje su dijametralno suprotne od smeštanja žrtve u sigurnu kuću, a podrazumevaju izbacivanje nasilnika iz kuće na kraći period dok žena i deca ostanu u svojoj kući. Tom prilikom, kada je predstavljeno istraživanje, održan je veliki skup na kojem su učestvovali sudije, centri za socijalni rad, profesorke Pravnog fakulteta koje su pomagale u pomenutom istraživanju. Na skupu

se izveštavalo koliko mi imamo takvih mera, koliko dela nasilja, koliko žrtava i dece koji su vraćeni u svoje kuće. Međutim, u prilogu na RTS-u, umesto svega toga, bilo je govora samo o sigurnoj kući gde je žena, žrtva nasilja, pričala, zamagljenog lica, svoju priču. Na pitanje kako je moguće da od priloga koji je trebalo da bude o merama koje omogućavaju da žene i deca ostanu kod kuće, nastane prilog isključivo o sigurnim kućama, dobijen je odgovor da je uređivačka politika takva da se, dokle god traje kampanja skupljanja novca za sigurnu kuću, prikazuju samo takvi sadržaji.

ŠTA MEDIJI TREBA DA BUDU

Konačno, sagovornici su posvetili pažnju i onome što bi trebalo da bude uloga medija. Više puta se isticalo da je važno da mediji predstavljaju i rade u javnom interesu, kao i da su zaduženi da zaštite žrtve.

Kako Tanja Ignjatović ističe, ono što bi mediji trebalo da rade jeste da, izveštavajući o svakom pojedinačnom slučaju, ukažu šta tu nije bilo u redu, šta je trebalo da se učini, da li je nasilje prijavljivo, šta je policija uradila, koliko je puta bilo prijavljivo nasilje,

KO LAŽNO PRIJAVLJUJE NASILJE?

Jedna od tema koja je iz nekog razloga veoma zanimljiva za medije jeste tema takozvanog lažnog prijavljivanja nasilja. Iako se mediji ne bave dubinski tom temom, niti traže egzaktno podatke, često se čuje taj komentar. Na primedbu Tanje Ignjatović da ako je ta tema već toliko značajna za medije, da bi onda trebalo da se otvori priča sa policijom i tužilaštvom, da se vidi koliko je toga zaista prisutno, Jovana Gligorijević je rekla da ona, kao novinarka, nikada ne bi niti će obrađivati takvu temu jer je svesna koliko je ta pojava zanemarljiva u odnosu na prave slučajeve nasilja, kao da je broj lažnih prijavljivanja minoran u odnosu i na neprijavljene stvarne slučajeve. Tanja Ignjatović je kazala, kada se već o tome priča, da je važno da se stvari raščiste – ako se kaže da ima mnogo lažnog prijavljivanja, onda da se postavi pitanje koliko mnogo: "Predsednika Udruženja tužilaca, koji je kazao da ima mnogo zlostrebe, nedavno sam pitala koliko je to mnogo. Jer nemojte da mešate ono što nije dokazano sa lažnim prijavljivanjem. To što je 30 ili 35 odsto žrtava odustalo, ne znači da se delo nije desilo, to što mi ne možemo da dokažemo seksualnu zlostrebu dece predškolskog uzrasta mlađe od četiri godine, ne

znači da se ona nije desila, nego da nema dokaza koji su konkluzivni. To nije lažno, namerno prijavljivanje. Istraživanja o lažnoj prijavi seksualne zlostrebe dece kažu da neuporedivo češće, čak deset puta češće, lažne prijave daju očevi koji optužuju majčine nove partnere za decu, a ne majke za očeve. Mi nemamo takvo ozbiljno istraživanje. Hajde da otvorimo priču, kada već to nemamo, hajde da kažemo ko su stručnjaci koji bi mogli da pregledaju sve nedokazane slučajeve i da ustanove da li je to bila lažna prijava ili nedostatak dokaza. A ne da manipuliramo time što kažemo da ima mnogo zlostrebe, I takve šakljkive teme su teme za jednu stručnu diskusiju i za suočavanja sa činjenicom da mi zapravo opšte ne znamo koliko je toga već neko sebi daje za pravo da tvrdi da toga ima mnogo."

Inače, kada je reč o nedostacima ozbiljnih istraživanja i praćenja problema porodičnog nasilja, kako je dosta puta istaknuto, u Srbiji čak ne postoji ni precizna, institucionalno vođena statistika o tome koliko žena godišnje bude ubijeno, već pripadnici nevladinog sektora, kao što je Autonomni ženski centar, taj podatak dobijaju skupljajući medijske izveštaje i brojeći odatle.

koliko puta policija nije prenela informaciju, šta je radio Centar za socijalni rad... Ona je govorila i o temama za koje smatra da bi novinari trebalo da se njima bave, a to se ne događa. Jedna od takvih je ozbiljna diskriminacija Romkinja kada prijavljuju nasilje, koje se na svakom koraku susreću sa najflagrantnijom i najbezobzirnijom diskriminacijom, zatim diskriminacija žena za koje se samo sumnja da imaju psihijatrijske poremećaje, a koje prijavljuju nasilje. Jovana Gligorijević je tom spisku još neobrađenih tema dodala i one kojima će se nedeljnik "Vreme" baviti u narednim brojevima, a to je nasilje nad starim osobama u porodici, što je još uvek potpuni tabu, a druga je psihičko zlostavljanje dece u porodici – kako ga prepoznati i šta sve u njega spada.

Na konferenciji je, konačno, istaknuto da je važno da novine pišu šta institucije nisu uradile, o obavezama koje one imaju, kao i da se pokrene

priča o tome kako zaista zaustaviti nasilje, kako da se zaštite građani, a ne samo da se skandalizuju kako je sve gore i gore i da svi ostanemo ogrezli u tome, u ideji da živimo u društvu u kome nema spasa. Tanja Ignjatović je kazala: "Kada gledate šta se zapravo piše, koliko se ružnih stvari radi, hajde bolje da vraćamo priču unazad i da normalizujemo društvo – u tome da smo ljudi odgovorni, da su javni sektor i mediji odgovorni i da mi kao profesionalci možemo da popravimo stvari. Ne možemo sutra, ali ako krenemo sistemski da se borimo, za pet godina ćemo videti rezultat."

Tamara Skrozza je naglasila da se ne sme zaboraviti da mediji pored informativne imaju i edukativnu ulogu i da mediji prečesto zaboravljaju na tu svoju ulogu. I zato, kada je reč o tabloidnom izveštavanju i kršenju Kodeksa, ma od koga ono došlo – jer puno je puta pokazano da se tabloidno

izveštavanje nalazi i u novinama koje se ne deklariraju kao tabloidi – važno je da do toga ne dođe, da izveštavanje bude etično ne zbog medijskog činstva već zbog ljudi o kojima se izveštava. "Ali zašto i od ovakvih priča praviti tabloidne? U državi u kojoj je buđenje već tabloidni događaj, u kojoj je sve tabloid, sve žuto i virtuelno, mi pravimo tabloidnu priču od ubijenog deteta, od silovane žene, od žene koju je muž ubio. Toliko imamo drugih takozvanih tabloidnih tema, zašto bismo od ovako istinski strašnih stvari pravili tabloid? Zar nije dovoljno šokantno reći da je trogodišnje dete silovano do smrti? Samo taj naslov je dovoljan. Sama ta informacija je dovoljna, nema potrebe za dalje", rekla je Tamara Skrozza, naglasivši da svi mogu da izveštavaju ne kršeći kodeks i da pre svega o takvim događajima ne sme da se izveštava tabloidno.

PRIREDILA: J. JORGAČEVIĆ

Suptilno menjanje realnosti

Godine 2013, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike zajedno sa programom Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) objavilo je dokument pod nazivom "Kvalitativna analiza medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama u Srbiji". Prenosimo najzanimljivije delove

Ono što prvo pada u oči kada je u pitanju izveštavanje medija o nasilju nad ženama je široko medijsko odsustvo empatije sa patnjama žrtava i njihovih najbližih. A upravo ta osobina, odsustvo empatije, po istaknutom teoretičaru nasilja Sajmonu Baronu Koenu, je ono što kod nasilnika identifikuje kao jedan od glavnih motivacionih uzroka vršenja nasilja svih vrsta. Opominjući u svom delu "Psihologija zla" na opasnost od eskalacije nasilja kome se niko ne suprotstavlja, autor smatra da to običnim ljudima oduzima sve što je ljudsko, lako ih uvodeći u zločin, čime se po njemu otvaraju vrata ne samo nasilnom terorisanju pojedinaca već i masovno počinjenom nasilju i uništenju velikog broja ljudskih života. Ili kako on kaže, "Put do Aušvica bio je popločan ravnodušnošću". Podudarnost osobine koja nasilnika čini nasilnim i stava medija prema nasilju nad ženama uznemiruje, opominje i stavlja u zadatak svakoj analizi kritički pristup medijske neempatičnosti kao vida socijalnog saučestništva i socijalne neodgovornosti...

U izveštajima o nasilju nad ženama dominira muška priča, većina medijskih izveštaja o tome je ostao vezan za "pojedinačni slučaj", bez dubljeg preispitivanja problema i društvene

odgovornosti, analitičkih tekstova u medijima nema više od 15% medijskih izveštaja o tom vidu nasilja, dok je većina tih tekstova informativnog karaktera, tj. prezentuje šturu činjenicu nasilnog čina. Prisutna je stalna banalizacija nasilja, prikaz problema bez dubinskog istraživanja, svođenje tekstova na neproverene činjenice i "N izvore", što kao permanentna pojava ugrožava kvalitetan žurnalizam i opštu kulturu društva. Zbog toga je potrebno i da analiza medijskih sadržaja definiše i šta ženama nije potrebno u medijskim izveštajima o nasilju nad ženama.

To su npr. kvazi duhovitost ("Ostali smo bez definicije ekonomskog zlostavljanja, ali se može donekle nagađati da se misli na uskraćivanje prirodnog prava na "Pradu", "Zaru" i "Audi TT"), kvazi nepristrasna analiza rodne ravnopravnosti (isticanje da su i muškarci žrtve porodičnog nasilja od strane žena uz zanemarivanje da do tog nasilja dolazi uglavnom u samoodbrani).

Analiza treba da da odgovore na pitanja i da li postoji uticaj društveno angažovanih intelektualki/intelektualaca na menjanje diskriminativnog i rodno stereotipnog medijskog predstavljanja žena, da li postoji i koji je uticaj nezavisnih kontrolnih tela i mehanizama za rodnu ravnopravnost na promenu

mizoginih medijskih sadržaja, da li su mediji kvalitetni "duvači u pištaljku", da li mogu i da li treba da imaju i tu ulogu, da li mnogo medijskih informacija o nasilju nad ženama može u pogledu motivacije za akciju pre da "narkotizuje" nego da "energizuje" publiku (repetitivno obilje informacija istog ili sličnog tipa nužno dovodi do svojevrstne otupelosti poznatog kao "mamurluk publike"), da li se razvija tolerancija prema nasilju i prenebraganje činjenice da nas ono sve ugrožava, da li dolazi do brutalizacije publike, "normalizovanja zla", izostajanje medijske osude nasilja, da li izveštavanje samo o ekstremnim slučajevima nasilja stvara pogrešnu sliku da su to ujedno i jedini slučajevi i da li dovodi do toga da se samo ekstremno nasilje prepoznaje kao nasilje, da li su medijske slobode prepreka ili možda u nekim slučajevima uzrok (ne)kvalitetnijem izveštavanju medija o nasilju, i da li je delotvorna formula "edukacija i medijska samoregulacija" u smislu poboljšanja medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama?

Iako je uobičajena motivaciona energija za izradu medijskih analiza bilo kojeg tematskog sadržaja medijskih izveštaja nezadovoljstvo postojećim stanjem koje se onda nastoji

argumentovano ilustrovati, analizirati, kritikovati i sl. neophodno je da se ne analiziraju samo loše strane, odnosno da se analiza ne zadrži samo na njima, već da se istom prilikom uoče i analiziraju i dobre strana medijskog izveštavanja.

Dobre strane medijskog pristupa rodno zasnovanom nasilju se posebno ogleda u onome što se naziva ulogom "đuvača u pištaljku", dakle društvenih aktera koji svojim aktivnostima skreću pažnju javnosti na slučajevne nasilja nad ženama, posebno onih najtežih oblika višedecenijskog trajanja okončanih smrtnim ishodom. Takvi medijski izveštaji informišući o jednom opakom svetu ispunjenom nasiljem i mržnjom prema ženama, mobiliju javno

mišljenje, često su deo informativnih kampanja, i neretko dovode do porasta aktivnosti vezanih za nasilje nad ženama, kako na institucionalnom tako i nevladinom planu, koje aktivnosti su sasvim izvesno, podstaknute podacima prikupljenim iz medijskih izveštaja.

Medijski izveštaji o nasilju nad ženama takođe mogu da budu dobar orijentir i opšte i stručne javnosti o učestalosti tog vida nasilja i to na teritoriji cele Republike posebno kada se radi o informacijama o najtežim delima nasilja sa smrtnim ishodom. Kada god su se takve informacije nesmetano i slobodno plasirale u medijima, mediji su dobijali vrlo značajnu društvenu ulogu "đuvača u pištaljku", tj. imali su društvenu ulogu ukazivanja na urgentni

problem, dobijajući time važnu, mobilizatorsku ulogu. Pozitivna uloga medija je dakle, što kontinuirano informišu javnost i podižu svest o uzrocima i posledicama nasilja nad ženama, bez obzira ako i kada se njihovoj sadržini mogu staviti primedbe.

Naime, medijsko predstavljanje ma kojeg oblika nasilja, pa i nasilja nad ženama uvek ima određeni akcioni, mobilizujući potencijal. To mora da se ima u vidu i kod kritika i kod pohvala. Takođe, potrebno je uvek kada se u medijskim analizama govori o toj ulozi medija navedu ti konkretni pozitivni medijski primeri, ma koliko bili možda retki ili sporadični, a potrebna je i prateća analiza sadržaja primera dobre prakse medijskog izveštavanja.

Izveštavanje o nasilju nad ženama na analitičan, činjenično korektan način, ima i kapacitet mogućeg narušavanja stereotipa. Slično kao i korektno predstavljanje nekih drugih socijalnih i društvenih tema, može da promoviše rodnu ravnopravnost, žene kao ravnopravne i adekvatne sagovornice i društvene akterke a rodno zasnovano nasilje kao kriminal protiv čega društvo treba da se bori svim zakonskim sredstvima.

Izveštavanje o nasilju nad ženama dakle može da ima transformativni potencijal za javni i medijski diskurs, potencijal koji može da bude iskorišćen samo ako je takvo izveštavanje korektno. U tu korektnost ulazi potreba da se promoviše nestereotipno predstavljanje žena i muškaraca, koje se temelji na poštovanju ljudskog bića i ljudskog digniteta, osuda svakog nasilja pa i onog rodno zasnovanog, kao i da se izbegava medijski stil koji povezuju nasilje sa seksom. Jedan od puteva do takvog medijsko izveštavanja je i samoregulacija medija, a do nje se dolazi edukacijom ali i javnim reagovanjem na pozivno i negativno medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama.

Medijska analiza je prva linija otpora rodnoj stereotipnoj medijskoj konstrukciji rodno stereotipnog ženskog lika i dela u Srbiji i neadekvatnog medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama. Ona treba da sadrži takođe i ocenu pristupa pojedinih redakcija tematici

nasilja nad ženama i da da kvalifikovanu ocenu da li njihovi medijski izveštaji konkretno imaju kapacitet podizanja svesti javnosti o problemu nasilja, ili takav kapacitet permanentno nije iskorišćen. U tom pogledu svakako treba isticati reagovanja Poverenice za zaštitu ravnopravnosti koja ima preporuke, mišljenja i intervjuje o medijskom predstavljanju žena i nasilja nad ženama kao diskriminatornim instrumentima. Da bi se taj medijski kapacitet utilizovao u potpunosti neophodno je predstavljanje primera dobre praksa. Njime se postiže efekat prihvatljivosti i izvodljivosti raznih mogućnosti da se deluje, kao i odgovornosti svih društvenih aktera u granicama svojih mogućnosti da preduzmu neophodne aktivnosti na koje su ovlašćeni i obavezni po zakonu. Potrebno je da se mediji drže preporuka Saveta Evrope sadržanih u Preporuci i rezoluciji pod nazivom "Suzbijanje seksističkih stereotipa u medijima" koja nalaže zemljama članicama da dozvole pristup opštoj javnosti adekvatnim informacijama, koje se tiču različitih tipova nasilja i njihovih posledica po žrtve, uključujući integrisanu statistiku, koristeći sve dostupne medije

(novine, radio, televiziju, itd). Kako je medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama potrebno i poželjno, u tom smislu potrebno je i ocenjivati medijske izveštaje o nasilju, tj. da li su ispoštovane preporuke Saveta Evrope.

Ono što medijskim izveštajima o nasilju nad ženama podiže kvalitet i čini ih analitičkim je angažovanje kompetentnih sagovornica/sagovornika koji imaju kapacitet da daju kvalitetni odgovori na pitanja etiologije i fenomenologije nasilja nad ženama. Ponekad su to već postojeće analize preuzete od nevladinih organizacija, ponekad izjave državnih zvaničnika.

Jedna od prvih negativnih osobina medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama ali i o drugim temama vezanih za žene i rodnu ravnopravnost, je stalnost prisustva rodno zasnovanih stereotipa. Njihovo prisustvo počinje se relativno bezazlenim novinarskim poštalicama, npr. da se razbije monotonija ponavljanja istih imenica, koje

iako nisu upotrebljene sa lošim namerama ipak sadrže stereotipe da su muškarci "jači pol", a žene "slabiji, nežniji" i "lepše polovine". Sa toga se lako prelazi na stereotipne "istine" o tome koji su interesi, sposobnosti i kapaciteti žena, kako se "prava" žena oblači, izgleda, ponaša, koja je javna, leaderska uloga "pravog" muškarca.

Medijski stil afirmisanja stereotipa, dodatno jača status quo podele društvene moći između žena i muškaraca, i doprinosi afirmisanju stereotipnog shvatanja rodno zasnovanog nasilja kao nečega što muškarci zbog svoje prirode "prirodno" čine nad ženama koje opet, zbog svoje "prirode" treba "normalno" da podnose. Česta je upotreba stereotipnih objašnjenja za nasilno ponašanje, odnosno navođenje "nezaposlenosti", "alkoholizma", "siromaštva", "ljubomore" i sl., kao uzroka nasilja, što ukazuje na neobaveštenost o fenomenu rodno zasnovanog nasilja. Uzroci se najčešće traže u događajima koji su neposredno prethodili nasilnom činu, kako su se akteri ponašali dan/sat ili dva pre ubistva, šta je ko kome rekao, uradio, uvredio, isprovocirao. U mnogim medijskim izveštajima o nasilju nad ženama neprestano i repetitivno se ulažu naponi u identifikovanje šta je "njega" navelo na nasilje i ubistvo, čemu se pristupa kao nekakvoj misteriji, nečemu što je teško dokučiti a još teže dokazati, što je istina koja je "odneta u grob" ako su obe strane izgubile život i sl. U medijskoj analizi potrebno je ukazati na takve primere medijske upitanosti o motivima rodno zasnovanog nasilja i femicida kao nekonstruktivnom trošenju medijskog prostora.

U gotovo svim medijima nasilnik se proglašava psihopatom a potpuno se previđa stalno prisutna "dozvoljenost", nekažnjivost nasilja u porodičnim i drugim društvenim odnosima koja široko dominira našim društvom a koja je po teoretičarima nasilja zapravo mnogo pre i češće uzrok pojedinih nasilnih akata tzv. "mirnih", "dobrih komšija" i drugih običnih ljudi, nego navodna patologija ličnosti nasilnika.

Slično su negativne i konstatacije da je do ubistva ili nekog drugog vida

nasilja nad ženama došlo "bez ikakvog razloga", da je žena nije davala povoda za ljubomoru, što je neprihvatljivo, jer sugerise da inače postoje neki "opravdani" razlozi za ubijanje žena i nasilje nad njima, da je loša neopravdana ljubomora a ona "opravdana" nije i sl. Navodi tipa, "došlo je do tragedije" ili "eksplodirala kašikara", implicira da se nasilje nekako "desilo" samo od sebe, da bombe eksplodiraju same, i da tu nema odgovornosti onog ko ga je učinio. Opisivanje nasilja kao "tuče", "sukoba", "svađe", "prepirke", "višegodišnje bračne nesloge", "neraščišćenih porodičnih odnosa", relativizira odgovornost onoga ko čini nasilje, sugerisanjem da se radi o uzajamnoj agresiji između aktera koji imaju jednake fizičke moći i društvene pozicije, a time i jednake (slične) odgovornosti. Stereotipi se najčešće koristi kao način da se sa opšte prihvaćenim floskulama prikrije sopstveno nerazumevanje problematike nasilja nad ženama. Iz toga proizilazi negativno, diskriminišuće prisustvo stereotipa, okrivljavanje žrtve, relativizacija krivice, umanjene ozbiljnosti krivičnog dela, diskvalifikacija žrtve istorijom ili kvaziistorijom njenog privatnog života (ona je pila, radila u inostranstvu, imala decu iz dva braka, o deci se starali njeni roditelji i sl), kalkulacijama o uzrocima, naknadna stigmatizacija žrtve.

Najčešći su komentari kojima se implicira da je žrtva svojim ponašanjem "provocirala", "izazvala", ili bar "ništa nije činila da se zaštiti" i sl. To doprinosi da se dobije utisak da se nasilje opravdava ili umanjuje, da se okrivljuje žrtva i da se odgovornost prebacuje na nju. Navodi se da je do nasilnog čina došlo zbog provokacije partnerke, istražuje se da li je ubica imao zaista razloge da bude ljubomoran ili nije, u medijskim izveštajima se često koriste reči i komentari kojima se implicira uzajamna odgovornost nasilnika i žrtve. Neretko se od žrtve nasilja zahtevi da opiše zašto i kako se sve dogodilo, da pojasni zašto je baš tada bila baš tu, koji pravac ispitivanja ima za cilj da se nađe neka "greška" u ponašanju žrtve.

Jedan od mogućih načina umanjivanja nasilja komentarisanjem ponašanja

žrtve je romansirani način deformisanja stvarnosti u kojoj se stvara slika da se uopšte primarno i ne radi o nasilju, već pre svega snažnim, uzajamnim emocijama, intenzivnoj uzajamnoj romansi sa tragičnim završetkom. Time se okrivljuju žrtve, zamagljuje se mehanizme rodno zasnovanog nasilja i u krajnjoj liniji opravdava se takvo nasilje.

Određeni pristupi tematici nasilja nad ženama i određene teme iz šire oblasti rodne ravnopravnosti do sada su identifikovane kao loši momenti u medijskom izveštajima. Zbog toga je potrebno da se u svakoj medijskoj analizi posebno obrati pažnja na te momente. Bez namere da pravimo redosled lošeg medijskog izveštavanja, niti njihovo rangiranje na manje ili više loše, smatramo da se sledeći momenti mogu smatrati kao primeri medijskog lošeg izveštavanja o nasilju nad ženama:

- 1) Direktno negativna uloga medija je ako npr. direktno promovira nasilje (što se dešava sporadično),
- 2) Indirektno negativna uloga je ako se medijski umanjuju njegove posledice (što se dešava dosta često), ali i
- 3) Širenje stereotipa o društvenim ulogama žene i muškarca i na domen rodno zasnovanog nasilja čime se ono umanjuje, opravdava, čini prihvatljivim delom tradicije i kulture (što se dešava stalno).

Mora se takođe voditi računa da promocija nasilja nije polemika, ni naučna, ni bilo kakva druga, niti spada u domen slobode govora, pa eventualno sučeljavanje sagovornika koji imaju različita mišljenja o "opravdanosti" nasilja nad ženama ne može da se smatra etički prihvatljivim medijskim pristupom. U loše medijske momente dolazi relativiziranje nasilja nad ženama pre naglašavanjem nasilja žena nad muškarcima, davanjem tim temama većeg značaja i prostora (npr. u celom januaru 2012. nema ni jednog izveštaja o ubistvu žena u porodično partnerskom kontekstu, ali ima čak nekoliko o nasilju žena nad muškarcima), prenebraganje činjenice da se nasilje žena dešava uglavnom u samoodbrani.

Pojedini medijski izveštaji implicitno afirmišu uverenje da nasilnici "imaju pravo" kao muškarci da u određenim situacijama reaguju nasilno npr. u slučaju sumnje u bračnu/partnersku prevaru, odbijanje žene da se vrati u nasilnu zajednicu, žensku "neposlušnost", "dugačak jezik" i sl.

Loše je i kada mediji predstavljaju nasilne slučajeve isključivo kao pojedinačne (situaciono, informativno novinarstvo je neophodno, ali i analitičko), izolovane i privatne probleme konkretne žrtve i konkretnog nasilnika, relativizacija odgovornosti kao zajedničke krivice žrtve i nasilnika, pojava negativnog kontekstuiranja žrtve,

kada se već u naslovima tekstova sugeriraju stavovi koji treba da se zauzmu, iritirajući, mizogini naslovi i sadržaji.

Kao loše medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama može da se smatra i sve prisutnije "lakše" prezentovanje nasilnih događaja, odnosno sve je više kratkih, tabloidnih tekstova a sve manje analitičkih. Ti tekstovi se sastoje od kratkih intervju, bolje rečeno citiranje jedno/dvorečeničnih izjava koji zauzimaju centralno mesto u članku. Medijska brutalnost prema ženama obuhvata senzacionalističke naslove, kalkulacije o samopovređivanju, i/ili izmišljanju nasilnih događaja.

Kao posebno loši izdvajaju se oni medijski izveštaji koji sadrže kvazi "analitičku" analizu nasilja, koji se osnivaju na rodnim stereotipima i poluistinama i plod su kvazistručnosti mizoginih "stručnjaka".

Medijska analiza izveštavanja o nasilju nad ženama takođe treba da

sadrži razumevanje da su mediji sve više kreatori medijske metastvarnosti, da menjaju događaje, romantiziraju nasilje, okrivljuju žrtve i da obrate pažnju na takve primere koje kao takve treba navoditi. Inverzija istine ogledala se u konstruisanju informacija, stvaranju meta stvarnosti što se, kada je u pitanju izveštavanje o nasilju nad ženama najčešće ogleda u traženju romantičnih, ljubavnih momenta u događaju.

Iako uglavnom nisu direktno povezani sa nasiljem nad ženama, česti medijski napadi (medijski linčevi) na profesionalne žene koje se nalaze na javnim i državnim funkcijama, ili su

u nekim drugim ulogama u žiži javnosti, podržavaju negativan, mizogini stav javnosti prema ženama uopšte, te kao takvi i sami predstavljaju vid nasilja nad ženama.

Podržavanje i održavanje negativnog javnog mnjenja prema ženama uopšte omogućava lako i negativan stav prema nasilju nad ženama, kao osobama koje preteruju, izmišljaju, provociraju, samopovređuju se, namerno "pakoste" ugledu svojih muževa/partnera i sl. Potrebno je u medijskim analizama imati i svest o tome da mediji nude privid otvorenosti javnog prostora, dok se u praksi od građana komunikaciono nepripremljenih da kritički čitaju stvarnost prikriva postojanje sve veće manipulacije informacijama. Stvara se utisak o zajedničkim brigama i životu, koji se u konkretnoj tematici ogleda kao vid solidarnosti sa nasilnicima.

PRIREDILA: J. G.

Kako izveštavati o nasilju

Kako bismo povećali kvalitet medijskog izveštavanja o porodičnom nasilju, prenosimo nekoliko jednostavnih pravila koja mogu da pomognu novinarima

Kada izveštavate o porodičnom nasilju, imate mogućnost da pomognete čitaocima i žrtvama da uvide koliko je ovo važan problem i šta svaki pojedinac može da preduzme. Zapamtite: **o porodičnom nasilju treba izveštavati na način koji informiše, edukuje i doprinosi javnom interesu.**

NAZOVITE STVAR PRAVIM IMENOM: Uvek koristite termin "porodično/partnersko nasilje". Kada koristite formulacije "porodična svađa" ili "burna veza", umanjujete problem i banalizujete problem nasilja. Ako publiku naviknete na precizan naziv problema, pomažete joj da bolje shvati njegovu prirodu i rasprostranjenost.

BEZBEDNOST ŽRTVE JE PRIORITET: Vodite računa da svojim izveštavanjem ni na koji način ne ugrozite bezbednost žrtve. To znači da npr. treba da izostavite neke detalje kako biste zaštitili njenu anonimnost. Takođe, budite oprezni kod izbora vizuelnog sadržaja. U svakom trenutku rada na priči konsultujte se sa žrtvom, ako ste u mogućnosti, kako biste se uverili da se ona oseća sigurno i da imate njeno odobrenje da objavite priču. Ako nemate direktan kontakt sa žrtvama, izbacite sve detalje koji bi mogli da im ugroze bezbednost.

NAUČITE ZAKONE: Neophodno je poznavanje Porodičnog zakona, Krivičnog zakonika, međunarodnih konvencija koje je Srbija potpisala kako biste mogli da izveštavate o problemu porodičnog/partnerskog nasilja.

NASILJE NIKADA NIJE PRIHVATLJIVO: Za nasilje u porodici jedini i isključivi krivac je nasilnik. Ne postoji nijedno opravdanje za njegove postupke, šta god da je žrtva učinila neposredno pred nasilni čin. Naravno, poštujujte i pretpostavku nevinosti, pa koristite pravilno imenovanje: "osumnjčeni za nasilje" ili "okrivljeni za nasilje".

PORODIČNO NASILJE JE OZBIJAN PROBLEM KOJI UGROŽAVA ŽIVOTE: Nikada ne stavljajte u prvi plan senzacionalizam i ne banalizujte problem. Trudite se da uvek bude jasno: u porodičnom nasilju uvek postoje žrtva i nasilnik. Krivica za nasilje nije podeljena na ove dve strane. Ne izveštavajte o porodičnom nasilju u stilu "Napadnuta žena", kao da je nasilje nešto što se naprosto slučajno događa. Žrtva nikad nije napadnuta sama od sebe, već ju je neko napao. Uvek naglasite da je posredi kriminalni čin i da osim žrtve postoji i počinilac

RAZJASNITE POVEZANOST NASILNIKA I ŽRTVE: Ovdje je reč o rasprostranjenoj zabludi da žene najčešće bivaju

napadnute u mračnim ulicama i da ih napadaju nepoznati. Naprotiv, najveći broj nasilnih činova nad ženama počinji neko iz njihove neposredne okoline. Kad god možete, navedite vezu između počinioca i žrtve, kako biste razbili zabludu da najveća opasnost dolazi od nepoznatih. Ako raspoložete statistikom o broju napada sa poznatim i nepoznatim počiniocima, navedite je. To je još jedan način da doprinesete povećanju svesti o rasprostranjenosti porodičnog nasilja.

UVEK POKAŽITE SAOSEĆANJE I DUŽNU PAŽNJU: Žrtve porodičnog nasilja često imaju jak osećaj srama i ranjive su. Vodite računa da sve što stavljate u svoj medijski prilog podržava i čuva dostojanstvo žrtve, čak i ako se napad dogodio jako davno. Traume posle ovakvih iskustava ostaju godinama.

VODITE RAČUNA O KONTEKSTU: Kad god imate na raspolaganju lokalnu, nacionalnu ili globalnu statistiku, navedite je, iako izveštavate o pojedinačnom slučaju, kako biste ga stavili u odgovarajući kontekst. Porodično i partnersko nasilje imaju jaku rodnu komponentu: u ogromnoj većini slučajeva žrtve su žene. Skrenite pažnju publike na to da ovo nasilje nije pojedinačni incident, već da se javlja u širem kontekstu. Tako stavljate do znanja da je reč o problemu koji treba da rešavaju institucije sistema i čitavo društvo, a ne pojedinačna žrtva.

POTRAŽITE MIŠLJENJA EKSPERATA: Ne oslanjajte se samo na policijske izveštaje i sudske presude. Konsultujte se sa stručnjacima, ne samo kao sa sagovornicima za prilog, već i kao s nekim od koga možete da naučite još više o suštini problema porodičnog/partnerskog nasilja. Dajte im prostor da u vašem medijskom prilogu objasne psihološke mehanizme porodičnog nasilja.

OPREZNO SA REAKCIJAMA: Ako je u vašem mediju otvorena mogućnost da čitaoci komentarišu priloge, posvetite dodatnu pažnju moderaciji. Čak i ako ste vi uradili sve kako treba, komentari čitalaca mogu da se pretvore u prostor za okrivljavanje žrtve, iznošenje privatnih detalja, relativizaciju problema i sl. Vodite računa da to mogu da pročitaju i žrtve o kojima izveštavate, te da ih to može dovesti do ponovne traumatizacije i viktimizacije. Razmislite o mogućnosti ukidanja komentara na vesti o porodičnom/partnerskom nasilju.

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Urednica dodatka: Jovana Gligorijević, **Novinarke:** Biljana Vasić, Tatjana Tagirov, Jelena Jorgačević Ivana Milanović Hrašovec i Tamara Skroza,

Dokumentacija: Dragoslav Grujić, **Urednik fotografije:** Milovan Milenković, **Fotografije:** agencija FoNet i Milovan Milenković,

Grafičko oblikovanje: Ivan Hrašovec, **Slog:** Tanja Stanković, **Lektura:** Živana Rašković, **Korektura:** Stanica Milošević

Dodatak je objavljen u nedeljniku Vreme u okviru projekta "Nasilje u porodici – Pogled uprt u evropsko pravo" koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog dodatka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske Unije. Sadržaj dodatka odgovornost je isključivo nedeljnika Vreme i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije.

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec